

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio CLXIII. De iracundia, quę opponitur mansuetudini.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](#)

aliquis virtus rationis amittit: & quantum ad vim appetitiam puram, cum aliquis amittit affectionem humanaum, secundum quem homo est naturaliter omni homini amicus, ut dicitur in 8. Ethico. * Infans autem quae excludit virtus rationis, opponitur prudentia. Sed qd aliquis delectetur in poenis hominum, dicitur esse infans: quia per hoc videtur homo priuatus affectu humano, quem sequitur clementia.

¶ Super Questionis certe quinque gemitis super Ar- ticulum quartum.

ARTICVLVS IIII.

Virtus clemencia, & mansuetudo sunt potissima virtutes.

IN art. 4. eiusdem queat. 157. in responione ad tertium, nota auream doctrinam ad discernendam, quae quis virtute virtutum, cum mala proximi tollit rationabilitatem. Nam si ex reverentia ad parentes &c. hoc facit, non clementia, sed pietate virtutum, et si confanguineis minuit paenam propter communem fumiginationem. Sed si ex animi lenitate ad proximum, non pietate, sed clementia virtutum. & sic de aliis, scilicet misericordia, & mansuetudine, intellige, & eorum oppositis.

AD QVARTVM sic procedit. Videatur, quod clemencia & mansuetudo sint potissimae virtutes. Laus enim virtutis confitit praeceps in hoc, qd ordinat hominem ad beatitudinem, quae in Dei cognitione consistit: sed mansuetudo maxime ordinat hominem ad Dei cognitionem. dñ. n. Iac. 1. In mansuetudine suscipite infinitum verbum. & Eccle. 5. Esto mansuetus ad audiendum verbum Dei. & Dionysius dicit in epistola ad Cœmophilum, Moyen propter multam mansuetudinem Dei apparitione dignum habuit. ergo mansuetudo est potissima virtutum.

¶ 2 Præt. Tāto virtus aliqua videatur esse potior, quāq; magis accepta a Deo & ab hominibus: sed mansuetudo maxime videatur acceptari a Deo. dñ. n. Ecl. 1. qd beneplacitum est Deo fides & mansuetudo. Vnde & specialiter ad suam mansuetudinem imitatio n̄ Christi nos iuritat, dicens. Dicite a me, quia misericordia tua & humilitas corde. & Hilarius dicit * qd mansuetudinem mentis nostræ habitat Christus in nobis. Est etiā hominibus acceptissima, vnde dicitur Ecl. 3. Fili, in mansuetudine perfice opera tua, & super hominum gloriam diligenter: propter quod & Propt. 20. dicitur, Qd clementia thronus regius roboratur. ergo mansuetudo & clementia sunt potissimae virtutes.

¶ 3 Præt. August. * dicit in lib. de sermoni Domini in monte, qd mites sunt qui cedunt improbitibus, & non resistunt in malo, sed vincunt in bono malum: hoc autem videatur pertinere ad misericordiam, vel pietatem, quae videatur esse potissima virtutum, quia super illud primam ad Timo. 4. Pietas ad omnia virtus est, dicit glof. Amb. * qd omnis summa religiosis christiana in pietate consistit. ergo mansuetudo & clementia sunt maximae virtutes.

SED CONTRA est, quia non ponuntur virtutes principales, sed adiunguntur alteri virtuti quāq; principaliōri.

RE S P O N S. Dicendum, qd nihil prohibet alias virtutes nō esse potissimas simpliciter, nec quo ad oīa, sed fm quid, & in aliquo genere. Nō autē est possibile clementia & mansuetudo sint potissimae virtutes simpliciter: quia laus earum attenditur in hoc, quod retrahunt a malo, in quantum sedimūnt iram, vel poenam. Perfectus autem est consequit bonū, quām carere malo. Et ideo virtutes qd simpliciter ordinant in bonum, sicut fides, spes, charitas, & etiam prudētia, & iustitia, sūt simpliciter maiores virtutes, quām clementia & mansuetudo. Sed secundū quid nihil pro-

hibet clementiam & mansuetudinem habere quandā excellentiā inter virtutes, quae resistunt affectionibus prauis. Nam ira quam mitigat mansuetudo, propter suū impetum maxime impedit animū hominis ne libere iudicet veritatem: & propter hoc mansuetudo maxime facit hominem esse compotem sui. Vnde dñ Eccl. 10. Fili, in mansuetudine serua animā tuam. Quamvis concupiscentiā delectationem tactus sint turpiores, & magis cōtinue infestent: propter quod temperantia magis ponitur virtus principalis, vt ex dictis patet. * Clementia vero in hoc qd diminuit peccatas, maxime videatur accedere ad charitatem, quae est potissima virtutum, per quam bona operamur ad proximos, & eorum mala impedimus.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd mansuetudo præparat hominem ad Dei cognitionem remouens id impedimentum: & hoc dupliciter. Primo quidem, faciendo hominem compotem sui per diminutionem ira, vt dictū est. * Alio modo, quia ad mansuetudinem pertinet, qd homo non contradicat verbis veritatis, quod plerumque aliqui faciunt ex coni motione ira. Et ideo Augustinus dicit in 2. de doctrina christiana, * qd mitefcere est non contradicere diuinā scripturā sive intellectu, si aliqua via nostra percutit, sive non intellectu, quā nos melius & verius sapere & percipere possemus.

Ad II. dicendum, qd mansuetudo, & clementia reddunt hominem Deo, & hominibus acceptum secundum quod concurrunt in eundem effectum cū charitate, quae est maxima virtutum, scilicet in subtrahendo mala proximorum.

Ad III. dicendum, qd misericordia, & pietas conueniunt quidem cum mansuetudine & clementia, in quantum concurunt in eundem effectum, qui est prohibere mala proximorum. Differunt tamen quantum ad motiuū: nā pietas remouet mala proximorum ex reverentia quā habet ad aliquem superiorē, pura, Deū, vel parentē. Misericordia vero remouet mala proximorum ex hoc, qd in eis aliquis contristat, in qua tū exstimat eas ad se pertinere, vt supra dictū est. * qd prouenit ex amicitia, quae facit amicos de eisdē gaudere, & tristari. Mansuetudo autem hoc facit, in quantum remouet iram incitamenta ad vindictā. Clemencia vero hoc facit ex animi lenitate, in quantum iudicat esse æquum, vt aliquis non amplius puniatur.

QVAESTIO CLVIII.

Dé Ira, in octo articulos divisata.

¶ Super Questionis certe quinque gemitis articulo um primum.

BOSTEA considerandum est de deviis oppositis. ¶ Et primo de Iracudia, quae opponitur mansuetudini. Secundo, de crudelitate, quae opponitur clementiæ. CIRCA IRACUDIA queruntur octo.

¶ Primò, virum irasci possit esse aliquando licitum.

¶ Secundo, Vtrū ira sit peccatum.

¶ Tertiò, Vtrū sit pēnū mortale.

¶ Quartò, Vtrū sit grauiissimum peccatorum.

¶ Quintò, De speciebus ira.

¶ Sexto, Vtrū ira sit vitium capitale.

¶ Septimò, Quae sint filiae eius.

¶ Octauo, Vtrum habeat uitium oppositum.

IN art. 1. qd 158. ad

pasionis ira non minister voluntati & rationi recte in actu consili, iudici, præcepti, aut electionis: quoniam quolibet horum procedere naturaliter debet ira motus, & ira turbatio his actibus nō cōfert: sed minister ira motus actu ex actionis eius quod electum præceptum iudicatum, consiliumque est: eo qd iurat ipsam executionē, & iurato a natura ad hoc ministerium ordinata. Melius, n. fit

fit quod secundum naturam ordinem fit. Et hoc auctor in responsione ad secundum insinuauit dicens, Hæc autem ira, et si ipsa executione actus iudiciorum aliquiliter ipse dicitur. Et hinc fit, ut hi qui non sunt executi vindictæ, sed foliūmodi conseruati, iudices, seu centores, non egeant ira. Et de istis verificatur Stoica sententia, qd debemus effici leges, quæ nulla paucione cōmouent: sed illi qui sunt executi vindictæ, verbo, ita quod ipsa rep. ethenio sic castigatio, aut factio, egit motu ira subministrante voluntari vindicant: alioquin voluntas remissa est, ut in ultimo huius quæstionis artic. patet.

* lib. 7. c. 6.

li. 5. ca. 3. o.

in fine.

* Est gl. Aug. in lib. Quesit. super Leuit. q. 70. circa fine, tom. 4.

Hom. 21. in Matth. inter principiis & mediis. 10. 2.

1. 2. q. 3. 3.

lib. 2. 20. 6.

ib. 5.

1. 2. q. 24. arti. 2.

lib. 9. ca. 4. tom. 5.

¶ 3 Præt. Ira est appetitus vindictæ, ut Glor. * dicit su Leuit. 19. Non oderis fratrem tuum in corde tuo: sed appetere vitium non viderer esse licitum, sed hoc est Deo referendū, secundum illud Deut. 32. Mea est vitio. ergo videtur quod irasci semper sit malum. ¶ 4 Præt. Omne illud qd abducit nos a diuina similitudine, est malum: sed irasci semper abducit nos a diuina similitudine, quia Deus cum tranquillitate iudicat, ut habetur Sapien. 12. ergo irasci semper est malum.

SED CONTRA est, quod Chrysost. dicit super Matth. 7. Qui sine causa irascitur, reus erit: qui vero cum causa, non erit reus. Nam si ita non fuerit, nec doctrina proficit, nec iudicstant, nec crimina compescuntur, ergo irasci non semper est malum.

RESPON. Dicendum, qd ira propriæ loquendo, est passio quædam appetitus sensitivæ, a qua vis irascibilis denominatur, ut supra habitu est, & cū de passionibus ageretur. Est autem hoc considerandum circa passiones animæ, qd duplicitate potest in eis malum inueniri. Vno modo, ex ipsa specie passionis, quæ quidem consideratur fm obiectum passionis, sicut in via secundum suam speciem importat quoddam malum. Est n. tristitia de bono aliorum, quod fin se ratione repugnat: & ideo inuidia max nominata sonat alii quid mali, ut Philo dicit in 2. Ethic. * Hoc autem non competit iræ, quæ est appetitus vindictæ. Potest, n. vindictæ & bene, & male appeti. Alio modo, inuenitur malum in aliqua passione fm quætitatem ipsius, id est, secundum superabundantiam, vel defectum ipsius: & sic potest malum in ira inueniri, quando, s. aliquis irascitur plus, vel minus præter rationem rectam. Si autem aliquis irascitur secundum rationem rectam, tunc irasci est laudabile.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd Stoici iram, & oes alias passiones nominabat affectus quosdam præter ordinem ronis existentes: & fm hoc ponebat iram & oes alias passiones esse malas, ut supra dictum est, * cū de passionibus ageretur. Et sic accipit ira Hiero. Loquitur enim de ira, quæ quis irascitur contra proximum, quasi malum eius intendens: sed secundum Peripateticos, quorum sententiam magis approbat

F. Aug. in 9. de ciuitate Dei* ira & angustia dicuntur motus appetitus sensitivæ derata secundum rationem suam, hoc ira non semper est mala.

AD 11. dicendum, qd ira duplicitate ronem. Vno qd modo antecedenter, n. sua rectitudine, vnde haber ratione mō consequenter, pur. caputatus contra vitia fm ordinem ronis & haec ineditur ira per zelum. Vide Gregorius.

* Curadum summopere est, qd in momentu virtutis affluitur, n. domini dominia præstat, sed quasi ancilla ad ostendit.

a rationis tergo nym quam recedat. Hoc est in ipsa executione actus iudiciorum.

liter impediunt, non tamē redimuntur. lit. Vide Greg. ibidem dicit * qd per

est autem contra rationem virtutis in deliberatio rationis in executione ronie liberatum: quia ita ari impedit.

actu, si dum debet agere, deliberare.

AD 111. dicendum, qd appetere vnde malum eius qui puniuntur est, illicitem petere vindictæ pp vitiorum correspondunt.

justitiae conservandū, ladanib. & habere appetitus sensitivæ, inquit monit.

Et dum vindicta pp vitiorum correspondit, cuius minister est potest puniuntur, qd

fit, cuius minister est potest puniuntur, qd

et rationis oculum, sed ira per vitium.

Vnde & Hiero. † dicit in quadā epistola, quod irasci est hominis. ergo irasci non est peccatum.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit ad Eph. 4. Omnis indignatio, & ira tollatur a vobis.

RESPON. dicendum, q̄ ira sicut dictum est, * propriominat quandam passionem. Passio aut appetitus sensitui intantum est bona, inquantum rōne regulatur: si aut ordinem rationis excludat, est mala. Ordo autem rationis in ira potest attendi, quantum ad duo. Primo quidem, quantum ad appetibile in quod tendit, quod est vindicta. Vnde si aliquis appetat q̄ in ordinem rationis fiat vindicta, est laudabilis ira appetitus, & vocatur ira per zelum. Si autem aliquis appetat quod fiat vindicta qualitercumq; contra ordinem rationis, puta si appetat puniri eum qui non meruit, vel ultra quam meruit, vel non secundum legitimū ordinem, vel non pp debitum finem, qui est conseruatio iustitiae, & correctio culpe, erit appetitus ira virtiosus, & nominativus ira per viuum. Alio modo, attenditur ordo rōnis circa iram, quantum ad modum irascendi, vt. f. motus ira non immoderate feruescat nec interius, nec exterius. Quod quidem si prætermittat, non erit ira absque peccato, etiam si aliquis appetat iustam vindictam.

A D P R I M U M ergo dicendum, q̄ quia passio potest esse regulata ratione, vel non regulata, ideo secundum passionem absolute consideratam non importatur ratio meriti vel demeriti, seu laudis vel nuperi: secundum tñ q̄ est regulata ratione, potest habere rationem meritorij & laudabilis. Et econtra rō secundum quod non est regulata ratione, potest habere rationem demeriti, vel utruperabilis. Vnde & Philosophus * ibidem dicit, quod laudatur, vel utruperatur qui aliqualiter irascitur.

Ad II. dicendum, q̄ iratus non appetit malum alterius propter se, sed propter vindictam, in quam concurrit appetitus eius, sicut in quoddam comutabile bonum.

AD III. dicendum, q̄ homo est dñs suorū actuū per arbitrium rōnis. Et ideo motus qui præueniunt iudicium rationis, non sunt in potestate hoīs in generali, ut. nullus eorū insurgat, quamvis ratio possit quemlibet singulariter impeditre ne insurgat: & secundum hoc dñ, q̄ motus ira non est in potestate hoīs, ita, q̄ nullus insurgat. Quia tñ aliqualiter est in hoīs potestate, non totaliter perdit rationem peccati, si sit inordinatus. Quod aut Philosophus * dicit iratum cum tristitia operari, non est sic intelligendum, q̄ tristetur de eo q̄ irascitur, sed quia tristatur de iniuria quam a sumat sibi illatam: & ex hac tristitia mouetur ad appetendum vindictam.

AD IIII. dicendum, q̄ irascibilis in hoīe naturaliter subiectus rōni. Et iō actus eius intantū est homini naturalis, inquantū est ē rationem: inquantum uero est præter ordinem rationis, est contra hoīs naturā.

^{¶ super Questionis centesima quinque zētēa cēlana Ar-ticulum tertium.}

ARTICVLVS III.

Vtrum omnis ira sit peccatum mortale.

AD TERTIVM sic procedi tur. Videatur q̄ omnis ira sit peccatum mortale. Dñ enim Iob. 5. Virtus stultum interficit iracundia: & loquitur de inferetione spirituali, a qua nominatur peccatum mortale. ergo omnis ira est peccatum mortale.

In articulo 3. eiusdem quarti, 18. dubium ex Martina in quell. de iracundia occurrit circa illam conclusionem, scilicet, Peccatum ira ex parte appetibili, kallice inuita vindicta.

¶ 2 Præt. Nihil meretur dānationē ēternā, nisi peccatum mortale: sed ira meretur damnationē ēternā, dicit. n. Dñs Matth. 5. Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio, ubi dicit glos. * q̄ per illa tria quæ ibi tanguntur, s. iudicium, & consilium, & gehenna, diuersæ maliōnes in ēterna damnatione pro modo peccati singulariter exprimuntur. ergo ira est peccatum mortale.

¶ 3 Præt. Quiequid cōtrariaf charrati, est peccatum mortale: sed ira de se contrariaf charitati, ut patet per Hiero. * super illud Matt. 5. Qui irascit fratri suo &c. ubi dicit, q̄ hoc est cōtra proximi dilectionē, ergo ira est pētū mortale.

SED CONTRA est, q̄ super illud Psal. 4. Irascimini, & nolite peccare, dicit glos. * Venialis est ira, quæ non perducitur ad effectum.

RESPON. Dicendum, q̄ motus ira pōt est inordinatus, & peccatum dupliciter, sicut dictum est. Vno modo †, ex parte appetibili, utpote cū aliquis appetit iniustam vindictam: & sic ex genere suo ira est peccatum mortale, quia contrariatur charitati & iustitiae. Potest tñ contingere, q̄ talis appetitus sit peccatum ueniale pp in perfectionem actus. Quia quidem imperfectio attenditur uel ex parte appetentis, puta, cum motus ira præuent iudicium rationis: uel etiam ex parte appetibili, puta, cum aliquis appetit in aliquo modico se vindicare, quod quasi nihil est reputandum, ita q̄ si actus inferatur, nō est peccatum mortale, puta, si aliquis parum trahit aliquem puerum per capillos, uel aliquid humiliandi. Alio modo, potest esse motus ira inordinatus quantum ad modum irascendi, ut pote si nimis ardenter irascatur interius, uel si nimis exterius manifestet signa ira. Et sic secundum se non habet de suo genere rationem peccati mortalis: potest tamen contingere quod sit peccatum mortale, puta, si ex uehemetia ira aliquis excidat a dilectione Dei & proximi.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ ex illa auctoritate non h̄ q̄ oīs ira sit peccatum mortale, sed q̄ stulti per iracundiam spiritualiter occiduntur, inquantum scilicet non refranando per rationem motum ira, dilabuntur in aliqua peccata mortalia, puta in blasphemiam Dei, uel iniuriam proximi.

¶ 2, est ex genere suo peccatum mortale.

Arguit enim tripliciter contra hoc pri-

mo. Est aliquis actus iracundiae voluntati-

nus nō mortaliss, quo

appetitur iniusta vin-

dicta, ergo iniusta

vindicta non reddit

ex genere suo, actum

mortalem. Ante-

cendens patet de appre-

tente vindictam in

aliquo modico non

multum reputando,

ut parum trahere pue-

rum per capillos.

Consequientia patet,

qua ro iniusta vindi-

cita fahat sue parua,

sue magna sic iniusta

vindicta. Nā ex ma-

gnitudine & paratu-

te sola quanitas

variauit. Secundo,

Quicquid est morta-

le ex genere, & non

habet aliquid infini-

te alleuanas, rema-

net simpliciter mor-

tales: led parua, vin-

dicta appetitæ non

alleuanas infinitæ, quia

finitæ diffat a vindic-

ta, cuius appetitus

est simpliciter mor-

tales. ergo. Probatur

major, quia omne

mortale in infinitum

excedit veniale.

¶ 3 Præt. Omne mor-

tales ex genere, est

mortale, vniuersaliter

ter, fed appetitus ini-

usta vindictæ non

est vniuersaliter mor-

tales. ergo non mor-

tales ex genere. Ma-

ior probatur, tum

quia habet in se suffi-

cientiam cauāl pec-
cati mortalis in quo-
cunque reperitur:

tum quia mortale ex

vna circumstantia per

nullam aliam circum-

stantiam redditur, nō

mortale. ergo a for-

tiori mortale ex obie-

cto per nullam cir-

cumstantiam fit non

mortale. Minor pa-

ret.

¶ 4 Ad huius eviden-

tiōe, quod peccatū

habet in se duo,

scilicet speciem pro-

priam, & mortalitatē

, seu vniuersalitatē.

Et speciem quidem

fit actus locutus ex

ratione formalis obie-

cti, eo quod actus spe-

cificatur ex obie-

cti. Et hinc fit, vt

omnes actus relin-

ctū illius obiectū fi-

re sint actus perfe-

cti, sive imperfeci-

tes tendentes in illud, sint

enidem specie: ita

quod primus motus

adulterii est in specie

adulterij,

QVAEST. CLVIII.

Fadulterii, & primis motus furti est in specie furti, & sic de adulterii. Mortalitatem autem, vel venialitatem habet ex esse contra, vel propter charitatem, quae est vita animae, que distinguit inter filios Dei, & filios perditionis. Et hinc fit, ut actus circa aliquam materiam perfectus, sit peccatum mortale, imperfectus vero sit peccatum veniale, quia scilicet obiectum illud perfecte attingitur charitatem, sed imperfecte autem attingit non tollit charitatem, sed praeter illam & tollens illius fervorem. Verbi gratia. Tollere rem alienam iniuste domino est actus cadens super indebita materia, scilicet re aliena iniuste dominio. Et potest res aliena iniuste domino tolli tripliciter. Primo, actu imperfecto ex parte tollentis, puta, si appetit rem alienam iniuste domino appetitus non deliberato, sed primo moru. Hic est actus non est perfecte actus humanus. Secundo, est actu imperfecto ex parte rei alienae tollendae, puta, quia res est minima, vel quia non iniuste domino simpliciter, sed secundum quid: & sic est actu tollendi alienum est imperfectus, quia nimis pro utilio reputatur in primo casu, & quia involuntarii secundum quid est simpliciter voluntarii in secundo cau. Tertio, actu perfecto utrumque, scilicet ex parte operantis, & materiae: & hic quidem tertius actus est peccatum mortale ex generi: et qui autem facit in eadem specie p. imperfectionem tamen actus non sunt peccata mortalia, quia in illo salutis ratio actus humani contra dilectionem proximi ex perfectione actus circa tale obiectum in ipsis vero, licet circa eandem sint materiam, quia tamen adeo imperfecte, vt non sint contra proximi dilectionem, ideo veniales sunt.

Ad secundum dicendum, quod Dominus uerbum illud dicit de ira, quasi superaddens ad illud uerbum legis, Qui occiderit, reus erit iudicio. Vnde loquitur ibi Dominus de motu ira, in quo quis appetit proximi occisionem, aut quacunquam grauem lesionem, cui appetit si consentitus rationis superveniat, absque dubio erit peccatum mortale.

Ad tertium dicendum, quod in illo casu, in quo ira contrariatur charitati, est peccatum mortale, sed hoc non semper accidit, ut ex dictis patet. *

secundum art.

Hoc est similiter actus ex circumstantia & scilicet supposita perfectione actus, non nisi aliante possumt supposita per fectione eius, neque sufficiunt ei, neque industrabilis est mortalitas: nec mors, neque peccatum non est capax mortalitatis. Et penitentia mortaliter non in actu perfecto, ac si loqueretur in diaphano.

In reponitione ad secundum emendationem antonino occurrit, arguente contra hac foliorum mortales textu illo no loquitur de occidente, ut in ratione uterque, qui ibi recitat, & non de illo quod ab occidente.

Ad hoc dicimus, quod contextus illius litterarum fertur quod dominus loquitur de actibus quoniam non proximi: & quod uolens dominus abundantiam plus quam Schramm & Pharetron acceptabiles praecepta antiquae Legis & Iherusalem praecepit, ut pater diffile in capitulo illo. Et in ratione in proximum affinitum praecepit legi scholasticus. Auditus quia dictum est antiquum. Non occidere in ventre, reus erit iudicio. & statim addes postea accepta, libidinosa autem dico uobis quia omnia in ventre tuo, reus erit iudicio &c. ubi ex alibi pater ipso ira, quia fuerat imposita homicidio, pater occidit pro obiecto notarium proponit, leuis. Quicunque iuris falum in ramis, & fundacione uenientur, non ferme hic dominus super obiectum homicidio, extra homicidii genus non est, sed quandoque iustificatio reducitur. Fallum est ergo quod solam pater occidit, ut homicidio ferme sit, sicut pater accepto de homicidio, & quanto culpa de accepto, & uerbo iniuriosum in proximo accepto, & uerbo iniuriosum si homicidium, aperte manifestum.

¶ Ad secundum obiectum negatur minor. Dico enim quod si sit mortale & ueniale distant in infinitum, ita vindicta iniusta, & vindicta iniusta minima, distant in infinitum: quia distant ut vindicta & non vindicta apud morales, quia modicum pro nihil habent. Propterea ergo parvitas, quando est coiditio diminutus, ut dictum est, alienar in infinitum, quia trahit actum ab ente sed non ens, hoc est, a contrario virtus ad non contrarium vitam.

ARTIC. III. ET II.

que distant in infinitum sicut mortale & ueniale, nihil in ordine ad reparationem humanam, quod si quasi nihil. Et ideo relinquunt ipsi ratione totaliter vera, oportet addere, vel subordi-

ARTICULUS. IV.

Vtrum ira sit grauiissimum peccatum.

Ad quartum sic procedit. Videatur quod ira sit grauiissimum peccatum. Dicit enim Chrysostomus, quod nihil est quod prius uisu furentis, & nihil defor- matis se uisu, & multo magis anima. ergo ira est grauiissimum peccatum.

¶ Prout. Quanto aliquod peccatum est magis nocuum, tanto in detur esse peius, quia sicut Augustinus dicit in Enchirid. Malum dicitur.

aliter. Et similiter actus ex circumstantia & scilicet supposita perfectione actus, non nisi aliante possumt supposita per fectione eius, neque sufficiunt ei, neque industrabilis est mortalitas: nec mors, neque peccatum non est capax mortalitatis. Et penitentia mortaliter non in actu perfecto, ac si loqueretur in diaphano.

In reponitione ad secundum emendationem antonino occurrit, arguente contra hac foliorum mortales textu illo no loquitur de occidente, ut in ratione uterque, qui ibi recitat, & non de illo quod ab occidente.

Ad hoc dicimus, quod contextus illius litterarum fertur quod dominus loquitur de actibus quoniam non proximi: & quod uolens dominus abundantiam plus quam Schramm & Pharetron acceptabiles praecepta antiquae Legis & Iherusalem praecepit, ut pater diffile in capitulo illo. Et in ratione in proximum affinitum praecepit legi scholasticus. Auditus quia dictum est antiquum. Non occidere in ventre, reus erit iudicio. & statim addes postea accepta, libidinosa autem dico uobis quia omnia in ventre tuo, reus erit iudicio &c. ubi ex alibi pater ipso ira, quia fuerat imposita homicidio, pater occidit pro obiecto notarium proponit, leuis. Quicunque iuris falum in ramis, & fundacione uenientur, non ferme hic dominus super obiectum homicidio, extra homicidii genus non est, sed quandoque iustificatio reducitur. Fallum est ergo quod solam pater occidit, ut homicidio ferme sit, sicut pater accepto de homicidio, & quanto culpa de accepto, & uerbo iniuriosum in proximo accepto, & uerbo iniuriosum si homicidium, aperte manifestum.

Super Questiones etenim quædam
Articulus quartus.

In articulo. 4. cuiusdem in quaest. 18. dubium est Memento articulo. 4. de iuramenta occurrit circa uita sua in pater. Primum dictum est, Ira est immunitate apertibili. Contra hoc arguit, Primo, quia minus peccatum quam aliena ira, pater, quia in posteriori respectu ira, que est appetit aequaliter appetit, alioquin in quia potest esse iniquitas ex parte circumspectio deranium, & quia iratus contra uita immunitatem, Deum & homines mundo uite aliena, utraregat, & in ratione, quia supposita aequaliter appetit, a causa adhuc ira non est minus male quam iniuria, utraregat iniuria appetit malum finaliter proper intentio, utraregat afflumption: quia iniusta est magis appetit gloria, & celsus uterque ratione iniuria appetit, alioquin proper iudicatur, et cetera appetit, utraregat appetere malum alteri proper gloriam. Quia etiam appetit, utraregat, & contra. Secundo, quia iniusta appetit.

vniuersitatis, quin sit malum alterius: gloria autem est bonum vniuersitatis malo alterius: Tertio, qua gloria ita est bona, quod non nisi per circumstantias est mala: vindicta autem nunquam est bona nisi ratione circumstantia.

¶ Secundum dictum est, quod iratus appetit malum proximi sub ratione boni honesti acicet iusta vindicta. Contra hoc arguit hoc esse fallatum, quia iratus sicut frequenter quod videlicet quam appetit, est iniusta. Ex quo appetere malum proximi sub ratione iniustae vindicta, quam sub ratione iusta gloria: fed iratus appetit, quandoque sub ratione iniustae, iniudicis autem sub ratione excellentiae. ergo

¶ Et confirmatur, quia ubi non est vera offensio, non est secundum estimationem irati, ibi non est appetitus sub ratione iusta vindicta: fed iratus cognoscit, quod non est vere offendit, putata, cum negaret sibi obsequium ad malam perpetravit ergo &c.

¶ Tertium dictum est, quod ira ex parte boni, sub cuius ratione appetit malum, est minus malum quam concupiscentia. Contra hoc arguit triplicerit. Primo, Delectatio in malo alterius, ceteris paribus, est grauor quam delectatio in proprio delectabili: sed delectatio irati in vindicta est delectatio in malo alterius, quia secundus occidens prole verbis, sicut illam occidit, est omnino iniustum, ac per hoc non appetit eam ut iustum, sed secundum quod vindicta & vno, seu malum alterius, qui eum offendit. Secundum, quia postea calu, quod vnuus sollicitus viorem alienam ad concubitum proper delectationem, alias proper viationem mariti, confitit quod secundum magis peccat: et tamen secundas proper vindictam, primus proper concupiscentiam. Tertio, postea calu quod vnuus concupiscit meretricem solitam, & quare delectabilis siuum per concubitum: alter iratus contra eandem querat illius occidit, confitit quod secundus magis peccat. Ergo delectatio irati est prior delectatione concupiscentiae.

¶ Quarum dictum est, Ira quamcum ad inordinationem, quae est secundum modum irascendi, habet quandam excellentiam propter vehementiam & velocitatem sui motus. De hoc, inquit Martinus, si intendit beatus Thos, qd ira habet excellentiam quantum ad nocturnitatem, non contradicte. Si quantum ad gravitatem peccati, quod ex lexe textus vel intendere, quia in prima parte corporis articuli de graviate peccati, semper loquitur, & titulus articuli est de graviate peccati sic inquit intelligentia. Contra, tunc quia ira vel diminuitur non gravitatem, sed ex parte vehementiae & velocitatis peccatum vel diminuitur ergo. Probatur minorum primo, quia ceteris paribus, occisor hominis ex ira statim minus peccat, qd occisor hois ex ira post duos menses. Exculputur, nam primus proper vehementiam & nelocitatem motus irae inexistens prius tunc. Tum secundum, quia quicquid causatur naturaliter, & illud restringit eis laboriosum & virtuosum, diminuit peccatum si non reprimatur: sed vehementia & velocitas motus irae sunt huiusmodi. Tum tertio, quia quicquid naturaliter causa inducit ignorantiam & obclerationem mentis, diminuit peccatum: sed vehementia & velocitas sunt huiusmodi, ut patet ex autoritate Greg. in litera &c.

¶ Ad primum dubium dicuntur, quod in litera non dicitur, quod quilibet ira est minus peccatum quilibet iniudicis: sed dicitur, qd comparando iram, iniudicam, & odium secundum sua obiecta formata, quod est comparare ita utia secundum suas species ab solle, ira est minus peccatum, quam iniudicam & odium: quia obiectum formale ira habet rationem minus mali. Nam obiectum formale ira est malum proximi sub ratione iniudicis. Iniudicis est malum proximi in conferenti proprie excellentia. Odij autem malum proximi, ut malum illius. Hec autem tria obiecta conuenient in malo appetito. Et proprieta arguere a tali, vel tam malo contra authorem nihil ualeat: quoniam non tale, aut ta-

A le malum, sed malum clauditur in obiecto communione istorum uiorum: sed differunt in ratione formalis, quia malum appetitur, quia irato obiectum malum, ut iniudicis: inuidio, ut conferenti proprie excellentia: odio autem, ut malum proximi. Et quia comparatio non penes id, in quo aliquae iniudicata sunt, sed penes differentes modos, seu rationes illius in quo conuenientia est, fit: ideo Art. 2. & 3. huic qd.

RESPON. Dicendum, quod sicut dictum est * inordinatio ire secundum duo attenditur, scilicet, secundum indebitum appetibile, & secundum indebitum modum irascendi. Quantum igitur ad appetibile, quod iratus appetit, uidetur esse ira minimorum peccatorum. Appetit enim ira malum poena aliquius sub ratione boni, quod est iniudicata. Et ideo ex parte mali quod appetit, conuenit peccatum ira cum illis peccatis, quae appetunt malum proximi, puta, cum iniudicis, & odio. Sed odium appetit absolute malum alterius in quantum huiusmodi: iniudicis autem appetit malum alicuius propter appetitum propriam gloriam. Sed iratus appetit malum alterius sub ratione iniudicis. Ex quo patet quod

speciem fornicationis, & tamen potest esse quod aliqua fornicatio ex aliqua circumstantia sit grauior aliquo adulterio, pura, si adultereretur cum meretrice publica, fornicetur autem inducendo uenementissime &c. mulierem solitam infinito tempore castissimam, & optimae uite &c. ita ira secundum suam speciem est minor culpa quam iniudicis, cum quo stat quod ex circumstantia aliqua sit grauior. Hoc enim nihil obstat praesenti doctrina. Quod autem secundo loco assertur, non est intelligible: quia implicant effigie appetibile mortem innocentis, & mortem eius qui illam demeruit.

¶ Ad tertium dicitur primo, quod suppositum non est uenit, scilicet, quod finis iniudicis est uanagloria. Sunt enim iniudicata uita, iniudicis, & uana gloria habentia diffinitus finis proximos: sed non curando pro minore de hoc, cum dicitur primo, quod iniudicis est magis fugibilis, absuista in primis locutio est. Nam iniudicis est de genere honorum: bonum autem non habet rationem fugibilis, sed appetibilis. Nam bonum est quod omnia appetunt, primo Ethic. Reducendo deinde ad propriam locutionem, scilicet, Vindicta est minus appetibilis quam gloria, respondetur quod quia sunt diueriorum ordinum bona, dicendum est, quod iniudicis est magis appetibilis in genere boni honesti, gloria autem in genere boni utilitatis & delectabilis. Et quia honestum est simpliciter magis appetibile secundum te, rō est magis appetibilis secundi se: gloria autem est magis appetibilis quod nobis est.

¶ Ad primam autem probacionem in oppofitione conceditur, qd iniudicis est appetibilis propter gloriam ut siue quo ad nos, no in se, quia honestum non ordinatur ad utile, aut delectabile ut finem. Et negatur quod non econtra, hoc est, qd gloria non est appetibilis propter iniudicam, immo optime gloria ordinatur ad iniudicam perturbantibus rempublicam, ut iure finem.

¶ Ad secundam probacionem negatur consequentia, quia cum hoc quod iniudicis sit malum poene alterius, stat quod in se fit melius quam gloria, ut pote bonum honestum & gloria non.

¶ Ad tertiam probacionem dicitur, quod falsissimum est, qd iniudicis numquam est bona nisi propter circumstantiam: quoniam secundum ipsam est de genere honorum, ut nunc nunc patebit.

¶ Ad secundum dubium dicitur, ut superius pater in quarto, 80. apud Tullium, Andromachum, & authorem, iniudicatio pars iniudicis est, ac per hoc secundum se bonum honestum. Conformatum hoc facio eloquio, in quo Deus iniudicata sibi referuat tamquam actum bonum & excellentem. Et sancti Martires inducuntur iniudicata perire a Deo, qui non nisi bonum perire possent. Hinc enim habetur, quod ad significandum honestum bonum non oportet supra iniudicata apponere, quod sit iusta, sed facta est dicere iniudicata, quoniam secundum se significat opus iniudicis. Et ideo in litera non nisi quandoque ut legentes adiungenter intelligent, adiungitur ly iusta. Cum igitur dicatur, quod aliquid appetitur sub ratione iniudicata, perinde est ac si dicereetur, quod appetitur

sub

sub ratione vindicta iuste. Inuita namque vindicta non est proprie vindicta: sicut nec indecens gravarium actio est gratiarum actio. Est enim ly inuita cōditio diminutae vindictam, quae opus significat iustitia. Et ex his ad primā obiectiōnē dicitur, quod quantumcumque quis fecit punitionem quam vult facere, esse in iustam, qui tamē appetit illam, ut vindicat, hoc est, ut debitam a se talis, qui eum parvupendit vel secundum rem, vel secundum apparentiam: deo appetit malum sub ratione mali quam sub ratione boni. Et peius est appetere malum sub ratione boni exterioris, quod est honor, vel gloria, quam sub ratione rectitudinis iustitiae: sed ex parte boni, sub eius ratione iratus appetit malum, cōuenient ira cum peccato concupiscentiae, quod tendit in aliquod bonum. Et quantum ad hoc erit absolute loquendo, peccatum irae videtur esse minus quam concupiscentiae, quanto melius est bonum iustitiae, quod appetit iratus quam bonum delectabile, vel utile, quod appetit concupiscentiae. Vnde Philosophus, dicit in 7.* Ethicōt. q̄ incontinentis concupiscentiae est turpior quam inconscientis ira: sed quantum ad ordinatiōnē, quod est secundum modum irascendi, ira habet quandā excellentiam propter vehementiam & velocitatem sui motus, se

odium est grauius quam inuidia, & inuidia quam ira: quia peius est appetere malum sub ratione mali quam sub ratione boni. Et peius est appetere malum sub ratione boni exterioris, quod est honor, vel gloria, quam sub ratione rectitudinis iustitiae: sed ex parte boni, sub eius ratione iratus appetit malum, cōuenient ira cum peccato concupiscentiae, quod tendit in aliquod bonum. Et quantum ad hoc erit absolute loquendo, peccatum irae videtur esse minus quam concupiscentiae, quanto melius est bonum iustitiae, quod appetit iratus quam bonum delectabile, vel utile, quod appetit concupiscentiae. Vnde Philosophus, dicit in 7.* Ethicōt. q̄ incontinentis concupiscentiae est turpior quam inconscientis ira: sed quantum ad ordinatiōnē, quod est secundum modum irascendi, ira habet quandā excellentiam propter vehementiam & velocitatem sui motus, se

Liber 9. cap. 6.
tomus 5.

rum esse (vnuoce loquendo) nisi propter veram & apparentē parvipensionem. Et in casu posito manifeste est apparet pars ipius p̄falsia, si aliquid negatur obsequiuū ad mala. Apparet enim quod minus ametur, quod mala est metu, quod non tancti fieri, ut propter se sit committendum malum &c. Vnde ridiculum est negare in huiusmodi appartenētiōne.

¶ Ad tertium dubium dicitur, q̄ intentio authoris est, quo l. comparando iram concupiscentiae non quantum ad substantia, seu materialiter appetita, puta concubitum, & malum p̄genit, sed penes rationes formales bonorum, ad quas primo & formaliter resipiant hec vitia: quod ira est minus mala, quia ira resipit formaliter bonum honestum, quia sub ratione vindicta appetit quicquid appetit, concupiscentia respicit formaliter bonum delectabile, quia sub ratione delectabilis appetit quicquid appetit.

¶ Ad primum ergo in oppositum concedit, quod delectatio in mala alterius est peior: sed falsum est quod iracundus ut respicit formaliter rationem sui objecti delectetur in mala alterius: immo ut sic delectetur in bono iustitiae apparet sibi tunc. Nec obstat, quod irat illam esse inuitam, ut patet ex dictis. Nec est verum, quod delectari in vindicta, sit delectari in mala alterius: quoniam iustitiae bonum sonat, licet alterius habeat p̄sonale malum annexum.

¶ Ad secundum dicitur, q̄ in casu illo, secundus proculdubio magis peccat, sed non ex hoc quod ira ex parte boni importaret in vindictam sit peior concupiscentiae ex parte boni delectabili, sed ex hoc quod peccat virtute deformitate, scilicet adulterii, & iracundiae: primus in solo peccat concupiscentia.

¶ Ad tertium dicitur, q̄ proculdubio, homicida per iram magis peccat quam adulterii, simpliciter loquendo: sed ex hoc non habetur aliud contra authorem, quia cum hoc stat, quod ex parte boni, sub eius ratione homicida per iram appetit occidere, minus peccat, quam adulterii ex parte boni, sub eius ratione appetit adulterari: quia illud bonum est honestum, hoc delectabile. Et sic delectatio irati talis est simpliciter peior, quam delectatio talis concupiscentis, sed non est peior ex parte formaliter boni: nec est peior delectatio iracundi simpliciter & absolute, q̄ delectatio concupiscentis simpliciter & absolute, sed talis iracundi peior est, q̄ talis concupiscentis. Ac per hoc nihil contra authorem dicitur: quia non de talis aut tali iracundi, & concupiscentie, sed de secundo & concupiscentie in communī absolute secundum suam speciem, seu genus, loquitur: sicut comparatur iracundiam iustitiae & odio simpliciter & absolute, & non tali, vel tali. Et in hoc firma pedes tuos, quia solido inniteris fundamento, & formaliter doctrina ac eloquio. Et per hoc, ridiculo, sunt omnes causas, ut pote extra propositum, quia ad tale, vel tale declinant causas.

¶ Ad quartum dubium dicitur, quod author intendit, quod ira

quo ad inordinatum motum, est gravitatis ceteramen, sed secundum ceteramen, fed secundum quod: & secundum ceteramen, habet quandā excellentiam, ita quod & velocitatem, mons augeat gravitatem, sed secundum quod tamen. Neuro ergo modo a Matisse

cundum illud Proverb. 27. In non habet misericordiam, nec erupens furor: & impetum con citari spiritus ferre quis poterit. Vnde Gregor. dicit 5. Moral. Irā fūrā stimulis accentum corporalitatis, corpus tremunt, lingua & prepedis, facies ignefit, et sperantur oculi, & nequam cognoscuntur noti. Ora quem clamorem format, sed sensus quid loquitur, ignorat.

AD PRIMUM ergo dicendum, q̄ ratio illa procedit ēm inordinatum motum iras, qui prouentur eius impetu, ut dictum est.*

AD SECUNDUM dicendum, q̄ ratio illa procedit ēm inordinatum motum iras, qui prouentur eius impetu, ut dictum est.*

AD TERTIUM dicendum, q̄

homicidium non minus prouenit ex odio, vel inuidia, quamer ira. Ira tamen leuior est iniquum attendit rationem iustitiae, ut dictum est.*

¶ Ad obiectiōnē ergo in oppositum regnū, & velocitatem diminuit. Et non dicitur, quod peccat secundum non causa inuidia occidit ex ira inuidam, magis ab homine excedit, ut ex ira p̄tē tempus, non propterea ex ira inuidia, sed minus gravis aut deordinata, sed gravata, & delibera filii & deliberatione primus occidit, et quod ex ira inuidia cuiuslibet horum confundit in negotiis & affariis, deliberauti confiliis, que spectant ad modum & operis: & non ex majori vel minori deliberauti, sed enim quod vehementer & velox, ut in oriente flumen, & in meridiē, quia ex maximo confilio occidere preferitur.

¶ Ad secundū probatio dicitur, q̄ ex causa inuidiae, amorem naturaliter negat, immo quia ex ira inuidia, & inuidia in rebus & velocietate, & non respicit agere pars reprimere hanc, & non respicit agere pars.

¶ Ad tertiam similitudinem dicitur, q̄ ex causa inuidiae, amorem naturaliter negat, immo quia ex ira inuidia, & inuidia in rebus & velocietate, & non respicit agere pars reprimere hanc, & non respicit agere pars.

¶ Secundū est, q̄ inuidia in rebus & velocietate, & non respicit agere pars reprimere hanc, & non respicit agere pars.

¶ In eodem art. 4. dubia ad hoc dicitur, q̄ inuidia in rebus & velocietate, & non respicit agere pars reprimere hanc, & non respicit agere pars.

¶ In eodem art. 4. dubia ad hoc dicitur, q̄ inuidia in rebus & velocietate, & non respicit agere pars reprimere hanc, & non respicit agere pars.

¶ Secundū est, q̄ inuidia in rebus & velocietate, & non respicit agere pars reprimere hanc, & non respicit agere pars.

¶ Secundū est, q̄ inuidia in rebus & velocietate, & non respicit agere pars reprimere hanc, & non respicit agere pars.

¶ Secundū est, q̄ inuidia in rebus & velocietate, & non respicit agere pars reprimere hanc, & non respicit agere pars.

¶ Secundū est, q̄ inuidia in rebus & velocietate, & non respicit agere pars reprimere hanc, & non respicit agere pars.

¶ Secundū est, q̄ inuidia in rebus & velocietate, & non respicit agere pars reprimere hanc, & non respicit agere pars.

¶ Secundū est, q̄ inuidia in rebus & velocietate, & non respicit agere pars reprimere hanc, & non respicit agere pars.

¶ Secundū est, q̄ inuidia in rebus & velocietate, & non respicit agere pars reprimere hanc, & non respicit agere pars.

¶ Secundū est, q̄ inuidia in rebus & velocietate, & non respicit agere pars reprimere hanc, & non respicit agere pars.

¶ Secundū est, q̄ inuidia in rebus & velocietate, & non respicit agere pars reprimere hanc, & non respicit agere pars.

¶ Secundū est, q̄ inuidia in rebus & velocietate, & non respicit agere pars reprimere hanc, & non respicit agere pars.

¶ Secundū est, q̄ inuidia in rebus & velocietate, & non respicit agere pars reprimere hanc, & non respicit agere pars.

¶ Secundū est, q̄ inuidia in rebus & velocietate, & non respicit agere pars reprimere hanc, & non respicit agere pars.

¶ Secundū est, q̄ inuidia in rebus & velocietate, & non respicit agere pars reprimere hanc, & non respicit agere pars.

¶ Secundū est, q̄ inuidia in rebus & velocietate, & non respicit agere pars reprimere hanc, & non respicit agere pars.

¶ Secundū est, q̄ inuidia in rebus & velocietate, & non respicit agere pars reprimere hanc, & non respicit agere pars.

¶ Secundū est, q̄ inuidia in rebus & velocietate, & non respicit agere pars reprimere hanc, & non respicit agere pars.

¶ Secundū est, q̄ inuidia in rebus & velocietate, & non respicit agere pars reprimere hanc, & non respicit agere pars.

¶ Secundū est, q̄ inuidia in rebus & velocietate, & non respicit agere pars reprimere hanc, & non respicit agere pars.

¶ Secundū est, q̄ inuidia in rebus & velocietate, & non respicit agere pars reprimere hanc, & non respicit agere pars.

IN articulo quinto eiusdem centesimæ quinquagesimæ octauæ questionis dubium occurrit, quo pacto distinctio in litera Posit ex Aristotele, sit distinctio specifica peccatorum iræ. Et

ARTICVLVS V.

Vtrū Philosophus cōuenienter determinet species iracundia, dices quod iracundorum quidam sunt acuti, qui

dam amari, & quidam difficiles.

AD QUINTVM sic proceditur. Videtur quod inconveniens determineretur species iracundia a Philosopho in 4. Ethic. * vbi dicit, quod iracundorum quidam sunt acuti, quidam amari, quidam difficiles, siue graues: quia secundum ipsum amari dicuntur, quorum ira difficile soluitur, & multo tpe maner: sed hoc vñ pertinet ad circumstantiam tps. ergo videtur quod etiam secundum alias circumstantias possint accipi aliae species iræ.

¶ 2 Præ. Difficiles, siue graues dicit esse, quorum ira non commutatur sine cruciatu, vel punitione: sed hoc etiā pertinet ad insolubilitatem iræ. ergo vide quod idem sunt difficiles, & amari.

¶ 3 Præ. Dominus Matth. 5. ponit tres gradus iræ cū dicit, Qui iracutus fratri suo: & qui dixerit fratri suo, Racha: & qui dixerit fratri suo, Fatus: qui quidem gradus ad prædictas species non referuntur. ergo vñ quod p̄dīta diuisio iræ non sit conueniens.

SED CONTRA est, qd Grego. Nyssen. dicit, * quod tres sunt irascibilitatis species, scilicet ira, quæ vocatur fellea: & mania, quæ vocatur infanía: & furor, quæ tria uidentur esse eadē tribus præmissis. Nam iram felleam dicit esse, quæ principium & motum habet, quod Philosoph. attribuit acutis. Maniam verò dicit esse iram quæ permanet, & in vetustatem deuenit, qd Philosoph. attribuit amaris. Furorem autem dicit esse ira, que obseruat tempus in suppliciū, quod Philosoph. attribuit diffi-

cioso propoſiti naa est inordinationem caſare. Et propterea auti inexpectata diuſione, mouentur appendo inordinate vindictam. Quantum quoq; in nobis uir habeat concepta tristitia de parumperfone, experimur, ac per hoc uindicta, ut amotinalis tristitia, speciale motuum est ad inordinatum iræ motum. Sic autē mouentur amari, qui crucianus ex tristitia conceperunt illa durat, qm illa per temporis diuinitatem, attrita iam uindicta, non habet amplius talem appetibilis rationem, s. ut amotinalis tristitia, quoniam tristitia non est amplius. Sed & difficiles, quia infarabiliter appetunt habent fixum in sola uindicta executione, non aliunde mouentur. Nam ex hoc ipso mouentur ad inordinatum iræ motum, quod sola expletione uindicta facilius se exhibent, & proper hoc incurabilis omnino horum furor est. Et qui huiusmodi de distinctio ex obiectis annexa

Ahabet distinctionem penes facilitatem, & firmatatem hominis ad iram, sicut distinctione specifica inter habitum & dispositionem ex obiectis, annexam quoq; habet distinctionem penes faciliter & difficultem mobilitatem in subiecto. ideo neutra alteri priuudicatur.

¶ In reſponſione ad tertium eiusdem art. 5. dubium occurrit ex Martino in 1. queſide iracundia, ubi recitat: hac reſponſione ſubdit. Hac dicta pul Lib. 2. Orth. chra funt, fed tamen non nihil difficultatis habent. Primo, quia vel in iis tribus ira gradibus eft idē præcise & adequare actus interior, vel non. Si ſic, lequitur quod ſicut tertius facit reum gehennæ ignis, ita lecūdus & primus. Et patet ſequela: quia ſecundum ſolum actum interiorum atque locis citatis datur meritum, vel in argu. ſed demeritum, & illius cont. quantitas. Si non, ergo non bene diuincitur a Thoma: fed debuit primo diuincere per actus interiores. Secundo, quia vel primus gradus habet exterius nouum pro obiecto, vel non. Si ſic, ergo facit dignum gehenna. Si non, ergo diuincitur ſpecie a tertio, qui habet nouum exterius pro obiecto. Tertio, quia quod dicit, Reus erit iudicio, aut intelligitur de iudicio humano, vel diuino. Si de humano, aut hoc in foro exteriori, aut interiori. Non exteriori, quia in primo nihil exterius appetit nec signum, nec nouum. Non interiori, quia in tali foro non debemus nos defendere, ſed potius accufare. Non diuino, quia ibi nullus eft defendantis locus, cum ibi nihil accufet nisi culpabile.

¶ Ad primum horum dicatur, quod non eft omnino idem præcise & adequare actus interior in iis tribus gradibus: quoniam in primo eft actus interior ſecundum ſe: in ſecundo actus interior & ſecundum ſe,

& ut ratio exterioris indignationis, in tertio vero ut ratio exterior inuiria. Et cum contra arguitur: ergo non bene diuincitur a Thoma, negatur ſequela. Et ad probationem, quod debuit per actus interiores diuincere, reſpondetur quod dum author diuinxit gradus penes progreſſum humani actus, ſcilicet in corde & ſatis docuit diuerſitatem interiorum actuum nunc declaratam.

¶ Ad ſecundum dicatur, quod primus gradus habet exterius no-

mentum pro obiecto: quoniam, ut author dixit, dominus lo-

quitur de ira homicidij, ſed grauis Iſtioniſ. Et cum contra argui-

tur: ergo primus gradus facit reum gehennæ ignis, negetur ſe-

quela: quoniam non ex hoc, quod exterius nouum est obiectum, ponitur gradus tertius, reus gehenna, ſed ex hoc, quod

exercet exterius nouum, dicendo, Fatus: quod non fit.

Secunda ſecunda S. Tho.

CCC

in

in primo gradu, vbi documentum non exerceatur.
¶ Ad tertium quod est non tam contra authorem, quam contra Aug. dicitur, quod proprie formaliter loquendo, non est ibi sermo de iudicio diuino, aut humano determinatus, sed de iudicio ab solito, ita quod ex illis tribus gradibus in processu poenae, intendit offendere pro-

gressum culpe in pecato ira. Et propterea Augus. quia post iudicium remanet defensionis locus, minimum ibi poena gradum posuit; & sic de aliis. Ex quibus patet, qd si homo debet a reverenter authoritate Augustini si sibi non placet, fulrem silentio pertransire, factumque est, ut dum ponit os in celum, etiam glosam dicentem, quod haec poena ad diuersas malitia damnationis aeternae spectat, absque eternitate suscipiat.

¶ Super Questionis
158. Articulus
sextum.

In articulo 6. eiusdem quest. 158. dubium ex Martino in que. 3. de ira occurrit dicente. Non placet mihi quod ait B. Thom. quod ita ex parte sui obiecti, s. vindicta &c. habet quod multa uitia ex ea nascuntur: quia ex sex filiabus, quas enumerat, nulla nascitur ex appetitu vindictae, sed ex impetu & uenientia.

¶ Ad hoc breviter dicimus, quod anchora in litera duas radices in ira ponit, unde ex ea oruntur uitia, alteram ex parte obiecti: alteram ex parte modi, tali imitus. Et propterea Martinus errant tripliciter. Primo, quia filia ira oritur ex appetitu vindictae, ut in sequenti patet articulo. Secundo, quia non tacuit author, qd multa oruntur vita ex ira ex parte appetitu vindictae omnia uitia sequuntur, sed indeterminate loquitur. Tertio, quia non tacuit author, qd multa oruntur vita ex ira ex parte appetitu vindictae.

Sup. q. 14. ar. 5. & ma. q. 3. ¶ In eodem articulo in art. 1. cor. & responsione ad pri-
mo ibidem, occurrit contra hanc solutionem dicere. Hac solutionem non mihi placet quia tristitia, de iniuria illata secundum Aristot. in 2. Rhetorice, est ipsa ira. Et

A. D. SEXTVM sic proceditur. Videtur quod ira non debet ponni inter vitia capitalia.

Vtrum ira debet ponni inter uitia capitalia.

¶ 2. Prat. Odium est grauius peccatum qd ira. ergo magis debet ponni vitium capitale, quam ira.

ideo licet ex ista tristitia oritur appetitus ex ea oritur ira.
¶ Ad hoc breviter dicimus, quod falsum praeconit Aristot. tristitia si ira, cum tristitia sit in contraria, irascibilis. Implicat deinde contradictionem.

¶ 3. Prat. Super illud Pronunt. Vir iracundus pronocat rixas, dicit gl. lanuia est omnium virtutum iracundia, qua clausa virtus in difficultibus est ira diuturna pp. vehementes desiderii vindictae: & idcirco non dicitur, sed per solam punitionem quiescit.

¶ AD TERTIVM dicendum, qd gradus irae, quos Dns ponit, non pertinet ad diuerias irae species, sed accipiuntur secundum processum humani actus in quibus primo aliquid in corde concipiatur: & quatum ad hoc dicit. Qui irascitur fratri suo.

Secundum autem est, cum per aliqua signa exteriora manifestetur exterius etiam antequam prorumpat in effectum: & quantum ad hoc dicit, qui dixerit fratri suo, Racha, quod est interieatio irascens. Tertius gradus est, quando peccatum interius conceptum ad effectum perducitur. Est autem effectus irae, documentum alreius sub ratione vindictae. Minimum autem documentorum est, quod fit solo verbo: & ideo quantum ad hoc dicit. Qui dixerit fratri suo, Farue. & sic patet, qd secundum addit supra primum, & tertium supra virtutem. Vnde si primum est peccatum mortale in casu, in quo Dns loquitur, sicut dictum est, multo magis alia: & ideo singulis eorum ponuntur correspondientia aliqua pertinentia ad condemnationem, sed in primo ponitur iudicium, quod minus est: quia ut Aug. dicit, in iudicio, adhuc defensionis loco datur. In secundo vero ponit consilium, in quo iudices inter se conferunt quo supplicio damnari oporteat. In tertio ponit gehennam ignis, qd est certa damnatio.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, qd illa tristitia ex qua oritur ira, ut plurimum non est aequitatem, sed passio tristitiae, qd sequitur ex iniuria illata.

AD SECUNDVM dicendum, qd sicut ex supradictis patet, rationem vitii capitalis pertinet, quod habeat finem mulsum, peribilem, ut sic propter appetitum eius multa peccata contumelias. Ira autem que appetitum sub ratione boni, habet nem magis appetibilem, quam oditum quod appetit mali, ratione mali: & ideo magis est ratione capitale ira, quam oditum.

¶ AD TERTIVM dicendum, qd ira dicitur ianuam vitiorum pacificare, scilicet remouendo prohibitos, id est, impediendo iudicium rationis, per quod homo retrahatur a malis. Directe autem & per deum aliquorum causa specialis peccatorum, que dicuntur filii eius.

ARTICULVS VII.

Vtrum conuenienter affligantur fratres in rixa, sicut etiam in contumelia, clamor, indigatio, blasphemia.

AD SEPTIMVM sic procedetur. Videtur, qd incommunica-

QVAEST. CLVIII.

JIV ARTIC. VII. 386

reputato indigni, quod sibi tale quid fecerit. Primo, quia ita est defectus in maliis. Nam aliquando iratus nihil de hoc considerat, quando fecit se hoc demeruisse, quod ab eo laderetur, nihilominus irascitur. Secundo, quia sit accepta indignatio non est filia irae. Probatum, quia non omnis talis estimatio est uitiosa.

Constat autem omnem actum, vel habitum a Gregor. assignatum pro filia irae, esse utrumque.

Dubium secundum est, utrum, quod etiam male exponit in litera: ga

exigitur utriusque vindicandi non pertinet ad filias, sicut nec

vindicta, sed pertinet ad confusum vindicatio-

nem. Deinde pro istis

dubibus filibus simul iras quandoque profert signa indignationis voce, mutuogitu, & similiiter signa sue praestantia: &

filial non spectant ad rixam, contumeliam, blasphemiam, aut clamorem. ergo spectant ad indignationem, & tumorem mentis.

Dubium tertium est circa clamorem, quod etiam minus bene

exponit per inordinatam & confusam locutionem. Primo,

sicut reliquit quod est de ratione clamoris vocis, & exprefsit

quod etiam ratione non pertinet, maxime si per inordinatum intelligit quod ad probationem, non quo ad inordinationem.

Secundo, reprehenditur lylocutio, quia clamor illi ali-

quando fit sine locutione.

Tertio, quia licet clamor definitus a

Thoma ex ira oriuntur, non tamen talis est generale nomen ad

comprehensionem omnia, que pro clamore, ira filiam docto-

res intellexerunt.

Dubium quartum est circa rixam, quod etiam male exponit

pro omni neccario, quod facta proximis inferatur ex ira: quia

nullus actus proprius aliquis vitii capitalis, sive factus inter-

sue exterior, ponitur filia illius vitii: sed rixa sic sumptu si-

gnifica: actum exteriorem ira: quia appetens vindicta, facit eam

nocendo proximo. ergo rixa sic accepta non est filia irae.

Dubium quintum est circa contumeliam & blasphemiam, quod

utrum utramque author diffinuit per uerba, distinguendo eas

contraria quae constitutum in facto: quonia contumelia eius

confitit in facto, ut patet si quis signum macrericium ponere

in officio matronae. Et similiiter blasphemia confitit in facto, ut

patet si quis imaginem Crucifixi ex ira conculcaverit.

Duquin sexum est circa omnes filas ex filiis ira, quod oriuntur ex ira non in genere cause finalis: sed quia non probat, ideo

non alioz aliquid probat.

Dubium septimum non est Martinus est, quia author varie in

hoc articulo loquitur de tumore mentis. Nam in corpore articu-

li dicit, quod importat replectionem animi cogitationibus diuer-

sionum marum undictum.

In respondione vero ad tertium dicit, quod

significat conatus, seu audaciam homini intencans vindictam.

Quomodo stant haec duo simili? Nam audacia est in iracibilibus,

cogitationes vero sunt in ratione, aut cogitatione.

Dubium octimum est rursum circa indignationem, quoniam

est potius mater, quam filia irae, quod hic patet. Asseverare enim

quod non tempore iram comitemur, sed tempore iram con-

temperemus, quia filia iuri capitalis non tempore sed tempore inseparabilem a malo.

& per hoc potest excludi quod dicitur de scientie se

demeruisse. Sed melius excludi undictum per superioris dicta, scilicet quod nisi sit ignorancia electionis se demeruisse tantum ab illo mente &c. qui trahatur: licet licet in universalis, aut in habi-

tibus, aut speculatoribus, quod demeruit. Non enim contra moue-

retem per iram si apprehenderet omnino se demeruisse, sed tote-

rae: iracibilibus enim apprehensione moueretur. Quod vero se-

conde loco obviciatur, quod indignatio non est tempore utrolo,

negatur. Nam sicut communis tempore est utrolo formaliter

longior, ita indignatio formaliter sumpta: quoniam importat

inordinatum estimationem de indignitate proximi, sicut con-

A tumelia inordinatam oblationem honoris per uerba: quoniam virum, horum materialiter posuit sine peccato esse. Sicut Paulus, O inferni Galata. Et dominus, O filii & tardi corde ad credendum. Hoc enim modo posset sine peccato quis estimare iniurantem in dignum, quod talia fecerit, sicut de facto, sic iudicat confessio, & implimet penitentem.

¶ Ad secundum dubium dicitur, quod iste homo accipit quia si imperitens, & omnisi id quod forma le est in doctrina authoris. Nam quia tumor mentis metaphorico nomine est, author a repletione, que quasi tumorem facit, expo fuit tumor mentis dicendo, & implimet penitentem.

¶ 3 Prat. Tumor mentis uidetur idem esse quod superbia: superbia autem non est filia alicuius viij, sed mater omnium uitiorum, ut Gregor. dicit 31. Mor.

ergo tumor mentis non debet numerari inter filias irae.

B Dicitur secundum dubium, quod confitit in repletione animi, cum felicitate, ex appetitu undictae repletar animus superfluis cogitationibus diuersarum viaum ad undictam. Et iste bonus homo omisit repletionem, & ad foliam exognitionem se contulit. Quocirca dicendum est, quod huiusmodi repletio animi intelligitur per tumorem mentis. Nec obstat, quod hoc spectat ad confusum, immo hoc confert: quia mens partem apprehensionum anime sonat, ac per hoc dicendum tumorem mentis, dicimus repletionem partis apprehensionis, ad quam confitit spectare confutum. Nec est uerum huiusmodi confitit non esse filias irae: quoniam confitit est de his quae sunt ad finem, & oritur ex fine, scilicet, undicta appetit. Et propterea fallissima est similitudo, quod sicut undicta non spectat ad filias irae, ita nec confitit de mentis undicta, quoniam illi est finis: hoc est, ad finem: & ideo

C illi mater, siud filia est. Ad id uero quod contra iam dictas duas filias, scilicet indignationem, & tumorem simili obicitur, responderetur, quod iniuria gelitus, seu mortis, aut mortis, spectant ad clamorem, ut in litera dicitur de dicente fratri suo Racha. Quod autem aliquis se preferat in corde, uel in uerbis proximo cui est iratus, spectare uidetur, potius ad mentem irae, quae est superbia, quam ad filiam eius: quoniam irae ex superbia, quae quis non sufficit paucipendi, nascitur. Potest etiam pertinere quandoque ad tumorem mentis, hoc est, audaciam, quae filia irae ponitur, ut in calcis huius articuli exponitur.

¶ Ad tertium dubium de clamore dicitur, quod author non omni sit necessaria, & quod per inordinatam locutionem manifestatur non ad inordinatum probationem arctare, cum exprefsit exemplum de dicente Racha, ubi non prolationis, sed moris est inordinatio. Quoniam vero carpifite, quod usus est locutionis vocabulo, debuit aduertere, quod a principali oris officio, quod est loqui, denominationem fieri consonum est, maxime apprendendo loqui, confitam, & exemplum de intercessionibus. Vnde negatur, quod clamor sit definitus, scilicet per inordinatum & confusam locutionem, sit minus adiquatus intentionis doctoris. Nam omnia comprehendit sane intelligendo, cum reductione scilicet secundariorum ad principalia, puto, modos clamandi, ad inordinationem uel confusorem, & non locutionem ad locutionem. Nec hoc est nouum, sed coniunctum apud illistrum virorum doctrinas.

¶ Ad quartum dubium de rixa dicitur, quod opime ab author exponitur, & quod nocere factio proximis, non est actus proprius irae, sed effectus propriis alterius uirtutis, scilicet iniustitia, cum proprium est auctio proximo quod suum cit, puta, honorem, famam, libertatem, integratam corporis, uitam, &c.

¶ Et huiusmodi actus est iniustitia, sicut actus imperati ab ira, & ordinari ab finem irae, quod est undicta. Et sic inferre documentum factum, quod est actus propriis iniustitiae, nomine rixa nuncupatur, positum est in ex filias irae quia ex appetitu undictae mouetur iratus ad huiusmodi actus exercendos ad finem suum. Concedatur ergo quod proprius actus non ponitur filia, negatur quod huiusmodi actus sine proprio actus irae, quia sunt secundum se proprii iniustitiae, & non sunt irae, nisi quia assumptab irae.

¶ Et cum dicitur, appetens undictam factum eam, concedatur non sequitur, ergo factum est per actum, qui fecit dum fe est proprius irae. Sufficit namque quod actus quem facit, sit irae ut imperatus, & non poterit quod sit secundum se irae. Sunt enim dicti actus secundum se iniustitiae, & impetrati ab ira.

¶ Ad quintum dubium dicitur, quod miseria est de hoc homine, q. opponat se contra definitionem contumeliam, & blasphemiam per uerba, cum confit huiusmodi morem theologorum, & philosophorum, scilicet principale exprimere, & in principali subintelligere secundariorum, sicut sacramentum matrimonii definitur per uerba, & tamen mutibus sine uerbo perficiuntur.

Q V A E S T . C L V I I .

Ar. 5. ad 4.

Ita contumelia, & blasphemia principia liter uero sunt, si ta men uerbi fieri possunt. Et sicut non derogat doctrina, veritati, & authoritati de finiisse matrimonij sacramentum p. verba, quia principali ter fit per uerba: ita non derogat in proposito eadem ratione.

¶ Ad sextu dubium, qd est ultimum Martinini dicuntur quid omnes iste sex filii oriunt ex ira in genere causa finalis. Nam ex appetitu vnde sit origi nia magnificatio iniuria, quam significat indignatio: & reple tio mentis cum angus tia, quam significat timor mentis: & blasphemia, ut patet, & contumelia, & rixa, & clamor. Hęc enim ordinantur ab irato ad suum finem, qui est vnde sit, & quodlibet eorum est secundum ilud Job 15. Numquid sapiens implebit ardore stomachum suum, & sic ponitur tumor mentis. Alio modo consideratur ira secundum quod est in ore, & sic ex ira duplex inordinatio procedit. Una quidem, secundum hoc quod homo in modoloquendi iram suam demonstrat, sicut dicitur est de eo, qui dicit fratri suo, Racha: & sic ponitur clamor, per quem intel ligitur inordinata & confusa locutio. Alia etiam est inordinatio secundum quod aliquis protrumpit in uerba iniuriola, qua quidem si sint contra Deum, erit blasphemia: si autem contra proximum, contumelia. Tertio modo consideratur ira secundum quod procedit usq; ad factum: & sic ex ira oriuntur rixae, p. quas intelligunt oīa noctumenta, que factio proximis inferuntur ex ira.

¶ Ad octauum dubium, de indig natio ne dicitur, quod ex parte irati primo occurrit, quod ille qui parvipendit, meretur puniri, eo quod ipse parvipendit est ab eo, & sic adeo appetitus vindictae. Et deinde iratus considerando causam sue ire, scilicet iniuriam sibi illatam, quia in huiusmodi considerationibus ingrossatur naturali pugnaciam, magnificatio iniuriam sibi illatam, & ex parte personae, que iniurit, tanto iniuriorum putat, quanto uel se innoxium, uel illum benefactorem, uel beneficiatum, uel neutrum, uel minus offendit. Et si quidem huiusmodi ponderat, & sic indignant contra personam que offendit, ita p. pro quanto humilio si magnifica tio iniuriae in persona nam, que respicit per sonam que offendit,

SED CONTRA est, q. Gre. 31. Moral, * assignat has filias irae.

RESPON. Dicendum, quod ira potest tripliciter considerari. Vno modo, secundum quod est in corde, & sic ex ira nascitur duo virtus. Vnum quidem, ex parte eius contra quem irascit, quem reputat indignum, ut sibi tale quid fecerit, & sic ponitur indignatio. Aliud autem virtutum est ex parte sui ipsius, inquantu scilicet excogitas diuersas uias uiuendi, & talibus cogitationibus animum suum repler, secundum ilud Iob 15. Numquid sapiens implebit ardore stomachum suum, & sic ponitur tumor mentis. Alio modo consideratur ira secundum quod est in ore, & sic ex ira duplex inordinatio procedit. Una quidem, secundum hoc quod homo in modoloquendi iram suam demonstrat, sicut dicitur est de eo, qui dicit fratri suo, Racha: & sic ponitur clamor, per quem intel ligitur inordinata & confusa locutio. Alia etiam est inordinatio secundum quod aliquis protrumpit in uerba iniuriola, qua quidem si sint contra Deum, erit blasphemia: si autem contra proximum, contumelia. Tertio modo consideratur ira secundum quod procedit usq; ad factum: & sic ex ira oriuntur rixae, p. quas intelligunt oīa noctumenta, que factio proximis inferuntur ex ira.

¶ Ad octauum sic procedatur. Videtur, quod non sit aliiquid virtutum oppidum irae, cuncte progenientes ex defectu irae. Nihil enim est vitiosum, per quod homo Deo assimilatur, sed per hoc q. homo omnino est sine ira, similatur Deo, qui cum tranquillitate indicat, ergo non videtur quod sit vitium omni nino ira carcere.

¶ 2 Pr. Defectus eius quod ad nihil est utile, non est unius, sed motus irae ad nihil est utilis, ut probat Seneca in lib. * quod

F conatu, siue audacia homini intentantis vindicta, audacia rem uitii fortitudini opponit.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum sit aliquod uitium oppositum iracundie, proueniens ex defectu.

AD OCTAVVM sic procedatur. Videatur, quod non sit aliiquid virtutum oppidum irae, cuncte progenientes ex defectu irae. Nihil enim est vitiosum, per quod homo Deo assimilatur, sed per hoc q. homo omnino est sine ira, similatur Deo, qui cum tranquillitate indicat, ergo non videtur quod sit vitium omni nino ira carcere.

¶ 2 Pr. Defectus eius quod ad nihil est utile, non est unius, sed motus irae ad nihil est utilis, ut probat Seneca in lib. * quod

H fecit de ira. ergo videtur quod defectus irae non sit uitiosum, sed prout est.

¶ 3 Pr. Malum hominis secundum Dionysium, est præter rationem esse, sed subtrahere omni motu iræ adhuc remanere in grum iudicium romanum, ergo lus defectus iræ uitium caeruleum.

SED CONTRA est, q. Chrysostomus * dicit super Mat. Qui cum causa non iracundia, nec patientia, non rationabili, tamen feminam, negligenter numerat, & non solum malos, sed etiam bonos inuitat ad malum.

RESPON. Dicendum, q. ne de pli potest intelligi. Vnde dico, simplex motus voluntatis, quo aliquis nō ex passione, sed ex iudicio rōnis penam magistrum & sic defectus irae absque dubio est peccatum. Et hoc motus accipitur in verbis Chrysostomi, qui dicit ibidem, Iracundia quae causa est, non est iracundia, sed iudicium: iracundianus proprius intelligitur cōmōtio passionis.

Qui autem cum causa iracundia, ideo iudicare dictum non accipitur ira p. motu appetiti, cum pallio & transmutatio, cum quidem motus ex necessitate conseruante ad simplicem motum voluntatis appetitus inferior sequitur, tamen superioris, nisi aliquid repugnat. Et si totaliter desicere motus irae in passione, vel debilitate, vel per subtractionem, vel deficienciam. Et ideo ex consequenti est, quod ire virtuosus est, sicut & defectus irae punitum secundum indicatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, q. tumo mentis nō accipitur hic pro superbia, sed pro quodam

¶ 4 In libro de iudiciorum iustitiae, videtur, q. non est iracundia, sed iudicatio.

¶ 5 In libro de iudiciorum iustitiae, videtur, q. non est iracundia, sed iudicatio.

¶ 6 In libro de iudiciorum iustitiae, videtur, q. non est iracundia, sed iudicatio.

¶ 7 In libro de iudiciorum iustitiae, videtur, q. non est iracundia, sed iudicatio.

¶ 8 In libro de iudiciorum iustitiae, videtur, q. non est iracundia, sed iudicatio.

¶ 9 In libro de iudiciorum iustitiae, videtur, q. non est iracundia, sed iudicatio.

¶ 10 In libro de iudiciorum iustitiae, videtur, q. non est iracundia, sed iudicatio.

¶ 11 In libro de iudiciorum iustitiae, videtur, q. non est iracundia, sed iudicatio.

¶ 12 In libro de iudiciorum iustitiae, videtur, q. non est iracundia, sed iudicatio.

¶ 13 In libro de iudiciorum iustitiae, videtur, q. non est iracundia, sed iudicatio.

¶ 14 In libro de iudiciorum iustitiae, videtur, q. non est iracundia, sed iudicatio.

Nar. 1. q. 139. dubium ex Mariano in questione de crudelitate reperiatur, impugnante auctorem in hoc, quod crudelitas a crudo dicatur, propter alperitatem saporis, tum quia crudelitas a

emore inmediate vel si a cruditate venit, non propter sapore, sed propter etenim dicitur, qui in crudis carnibus abunda: tum quia omnes opus ira cundis est crudelitas, quia in omnibus illi est indigatio, & saper, &c.

¶ Ad hoc dicitur, quod quo ad nominis derivationem patet ex ipsa formatione vocabuli, quod crudelitas a crudelio dicitur. Ac per hoc non mediata a crudelitate quo crudum venit, dicitur. An autem crudelitas a crudo ratione cruditas, an ratione cruditas appellata sit, ualiquo in suo sensu abindet, modo in illam similitudinem non incidat, quod crudelitas solum respondeat dicatur, quae dicatur, quoniam sive suspensus, sive somnione sive enerr, crudelitas uerum non exigit.

Quia ergo uerum que dicitur, & ad desigandum crudelitas efficitur, cruditas ipsa ratione indiget, & alper saporis deferunt, optimus ex hac similitudine crudelitas de clarata est ab auctore.

¶ Ad secundum verum obiectum ne gaudetur sequela. Et ad probationem eius ne gaudetur, allumprum: quoniam irascimur non ex animi alperitate, sed ex passionis velocitate, uehementia, uel firmitate operatur, crudelitas vero ex animi alperitate. Vnde illa irascibilis, ita uoluntatem deformat ut proprium fit.

In eodem articulo in responsive ad primum, dubium ex Mariano ibidem occurrit, argente. Contra per dulcem, & auferentiam animi intelliguntur ipsi habentes clementiam, & crudelitatem, aliquam duplicitem naturales auctus. Non secundum, quia extra propria est, ergo primum. Sed contra, Omnis habens pertinet ad eandem virtutem, ad quae spectat ius actus proprius: sed illi habens non spectat ad iniustitiam, & iniustitiam, ergo habent inferiores actus, qui nec ad iniustitiam, nec ad iniustitiam pertinere. ¶ Ad hoc dicitur, prae distinguendo, quod habens habere interiorum auctum sibi proprium, potest in seipso dupliciter. Uno modo, in genere naturae, puta, aliquam solutionem ita suam, quod illam non oportet quod informata sit altero habitu. Et sic fallit, et nullus forte est uoluntatis virtus, quae diuobus saltate habebit non agat. Alio modo, in genere moris, & sic verum est, quod omnis habens habet auctum sibi proprium, ita quod ut sit, hoc est, ut informatus illo habitu, non est alterius habitus.

Ad argumentum ergo dicitur, quod author intelligit de ipsius habitatione virtutis clementia, & uitii crudelitatis. Et cum dicitur, habens & actus proprius ad eandem spectant virtutem, conceperit de actu in genere moris. Et cum subditur, quod illi habitus non

A spicteat ad iniustitiam & iniustitiam, cōceditur quod non sunt habiti iniustitia & iniustitia. Et cum interfur ergo habent actus proprios, qui nec ad iniustitiam, nec ad iniustitiam pertinent, responderetur quod habent actus proprios in genere moris, qui ut sic, nec ad iniustitiam, nec ad iniustitiam pertinent: cum quo tamen

stet, quod illittere actus in genere naturae adiuvent habent alia moralitatem ex iniustitia, vel iniustitia;

vergra iste actus quod est uelle diminuere pœnam nunc, hic &c.

Secundum rectam rationem est a clementia, pro quanto ho-

velle ex animi lenitate procedit. Et idem

actus est ab appetite, pro quanto ex voluntate conformi intentioni legislatoris pro

cedit. Et similiter iste

actus, qui est uelle si-

ne modo punire, pro quanto ex austeritate

est animi, crudeli-

tas est, pro quanto est ablatius iniuste a

proximo, quod suum est, iniustitia est. Pos-

sunt enim virtutes, &

visio in unum interiorum actum coire di-

ueris rationibus, &

non solum in unum

actum interiorum con-

uenire.

¶ In eadem responsio-

ne ad primum, duo dia-

bria adhuc occurunt ad hominem. Primus est, quod superexcessus

pœnarum, quantum ad id, quod exterius agitur, pertinet ad iniustitiam. Hoc enim adseratur supradictis: quoniam posita

est differentia inter clementiam, & man-

festudinem in art. 3,

quæst. 137, quod man-

festudo est moderata

passionis exterioris

punitionis. Quomodo

stat hæc duo si-

muli, quod exterior punio-

nus hic non crudelitas, sed iniustitia tri-

batur, ibi vero clementia? Eadem enim ratio de crudelitate, & clementia est.

¶ Secundum dubium est, quia auctore hic ponit crudelitatem di-

recte opponi clementiam, & tamen superioris in q. 138, art. 2, ad ter-

tium ponit crudelitatem & oppositum virtutum contraria (in ex-

trema medio) virtutis undationis. Quomodo ita illa duo simili?

¶ Improbabile namque est, quod unum unum sit extrellum

respectu durarum medieram virtutis, quæ suis possint esse plu-

rima extrema ex una parte, secundum diuersam tamen respectu u-

nus medijs, ut de extremis magis nimirum appareat.

¶ Ad primum dubium dicitur, quod quia medium relatum ad unum

extremum induit reliquum: iteo clementia comparata ad man-

festudinem, in utrum quod est iniustitia, scilicet, moderari exterioris

punitionis: & relata ad iniustitiam, induit quod quasi est manife-

tudinis, scilicet, moderari interiorum actum. Et propterea oportet con-

fiderare, ad quod propositum fermo fiat, & sane intelligeretur quæ

dicuntur, & cellulam contrariebantur. Secundum enim ueritatem

punitionis exterioris, diminuibilis ex animi lenitate, ad clementiam

& ut augmentabilis ex animi austeritate, ad crudelitatem spectat,

absolute autem ad iniustitiam, vel iniustitiam.

¶ Ad secundum dubium dicitur, quod propter penitentiam vocabu-

lorum crudelitatis nomine vocamus tam utrum oppositum un-

dicationi per excessum, quam etiam oppositum per excessum cle-

mentia. Distinguuntur siquidem species hec ueritaria crudelitas

Secunda Secunda S. Tho. CCC 3 oppo-